

Franchise Sözleşmesinin İçeriği, Şekli ve Hukuki Niteliği ile Genel Özellikleri ve Çerçeve Esaslarının İncelenmesi

Görkem GÜROL

Avukat, gorkemgurol@hotmail.com, ORCID:0009-0000-1508-732X

Özet

Özel hukuk bağlamında Franchise sözleşmesinin tanımını yapmadan önce bu sözleşme ile ilgili bazı belirlemeleri yapmakta yarar vardır. İlk olarak, bu sözleşmede taraflar arasında bağımlı veya bağımsız tacir yardımcılığı gibi bir ilişki bulunmamaktadır, aksine sözleşmenin tarafları birbirinden tamamen bağımsızdır. Franchise sözleşme ile ilgili diğer bir belirlenmesi gereken nokta ise, bu sözleşmenin tarafları yaptıkları işleri kendi adlarına ve hesaplarına yaparlar. Franchise sözleşmesinin tanımı ile ilgili olarak aşağıda vereceğimiz tanımlamalar da bu belirlemeler üzerinden gitmektedir. Franchise-veren -sözleşmenin bir tarafı-, franchise-alan- sözleşmenin diğer tarafı- ücret karşılığında kendi ağı içerisinde belirli ürünlerin kendi adına satılması amacıyla bir işi (franchise işi) yürütme hakkı vermenin yanı sıra ona ticari adını veya markasını ve diğer fikri mülkiyet haklarını; know-how ve iş yöntemini kullanma hakkını ve yükümlülüğünü de verdiği sözleşmedir. Franchise sözleşmesi kanunda düzenlenen bir sözleşme olmaması sebebiyle isimsiz bir sözleşmedir. Ancak bu sözleşmenin karma bir sözleşme mi yoksa sui generis (kendine özgü) bir sözleşme mi olduğu konusunda öğretilerde fikir birliği yoktur. Franchise sözleşme ve hüküm içeriklileri ile ilgili bu ve benzeri fikir ayrılığının kanaatimizce sebebi; karma ve sui generis sözleşmelerin kapsamının tayini noktasındaki görüş farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Franchise sözleşmesinin uygulamadaki örneklerine bakıldığında kira, hizmet, acente, vekalet, satım gibi isimli sözleşmelere ait unsurlar ile; management, know-how, danışmanlık, lisans gibi isimsiz sözleşmelere ait unsurları birlikte barındırabilmektedir. Nihai kerte franchise sözleşmesinin gerçek anlamda kurulmasının tarafların karşılıklı edimlerini yerine getirmesi ile değil, birbirine uygun irade beyanlarıyla oluştuğunu belirtmemiz gerekmektedir. Franchise sözleşmesi bu nedenle, franchise-verenin franchise-alana franchise-vermeyi ve bu çerçevede haklarını kullandırmayı taahhüt ettiği rızai bir sözleşmedir. Mezkûr sözleşme, kanunda düzenlenen bir sözleşme olmaması sebebiyle isimsiz bir sözleşmedir. Ancak bu sözleşmenin karma bir sözleşme mi yoksa sui generis (kendine özgü) bir sözleşme mi olduğu konusunda öğretilerde ve literatürde bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bu fikir ayrılığının sebebinin, karma ve sui generis sözleşmelerin kapsamının tayini noktasındaki görüş farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Franchise sözleşmesinin uygulamadaki örneklerine bakıldığında; kira, hizmet, acente, vekalet, satım gibi isimli sözleşmelere ait unsurlar ile; management, know-how, danışmanlık, lisans gibi isimsiz sözleşmelere ait unsurları birlikte barındırabilmektedir. Bu hallerde karma ve sui generis (kendine özgü) sözleşme kavramına bakış açısı franchise sözleşmesinin karma bir sözleşme mi, yoksa sui generis (kendine özgü) bir sözleşme mi olduğu sorusunun da cevabını oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Franchise, Franchise Sözleşmesi, Hukuki Nitelik

Examination of the Content, Form and Legal Nature of the Franchise Agreement, as well as its General Characteristics and Framework Principles

Abstract

Before making the definition of the franchise agreement in the context of private law, it is useful to make some

determinations about this agreement. Firstly, there is no such relationship as dependent or independent merchant Deceptions between the parties in this agreement, on the contrary, the parties to the agreement are completely independent of each other. Another point that needs to be determined about the franchise agreement is that the parties to this agreement do the work they do on their own behalf and accounts. The definitions that we will give below regarding the definition of the franchise agreement also follow these definitions. Franchisor -one party to the contract, franchisee- the other party to the contract- is the contract that gives him the right to conduct a business (franchise business) for the purpose of selling certain products on his behalf within his network for a fee, as well as granting him the right and obligation to use his trade name or trademark and other intellectual property rights, know-how and business method. The franchise agreement is an anonymous contract due to the fact that it is not a contract regulated by law. However, there is no consensus in the teaching on whether this contract is a mixed contract or a sui generis contract. In our opinion, the reason for this and similar differences of opinion regarding the contents of the French contract and the provisions is due to differences of opinion at the point of determining the scope of mixed and sui generis contracts. When looking at the examples of the franchise agreement in practice, the elements belonging to the named contracts such as rent, service, agency, power of attorney, sale with; management can accommodate elements of anonymous contracts such as know-how, consulting, licensing together. In the final analysis, it is necessary to state that the actual establishment of the franchise agreement is not formed by the parties fulfilling their mutual actions, but by declarations of will in accordance with each other. Therefore, a franchise agreement is a consensual agreement in which the franchisor undertakes to grant a franchise to the franchisee and to exercise its rights within this framework. This contract is an anonymous contract due to the fact that it is not a contract regulated by law. However, there is no consensus in the teaching and literature on whether this contract is a mixed contract or a sui generis contract. It is believed that the reason for this difference of opinion is due to differences of opinion on the determination of the scope of mixed and sui generis contracts. Looking at the examples of the franchise agreement in practice, it can accommodate elements of named contracts such as rent, service, agency, power of attorney, sale together with elements of anonymous contracts such as management, know-how, consulting, licensing. In these cases, the perspective on the concept of mixed and sui generis (unique) contract will also form the answer to the question of whether the franchise agreement is a mixed contract or a sui generis (unique) contract.

Key Words: Franchise, Franchise Agreement, Legal Qualification

FRANCHISE SÖZLEŞMESİNİN İÇERİĞİ, ŞEKLİ VE HUKUKİLİĞİ

GENEL ÖZELLİKLER VE ÇERÇEVE ESASLAR

A.İSİMSİZ SÖZLEŞME OLMASI

Franchise sözleşmesinin isimsiz sözleşme olarak nitelendirilmesi sebebiyle uyuşmazlık çıktığında hâkim var olan uyuşmazlığı çözebilmesi için hangi hukuk kurallarının uygulanacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Şayet taraflar uyuşmazlık çıkması halinde uygulanacak hukuku sözleşmede açıkça belirlenmiş ise belirlenen hukuk kuralı uygulanacaktır (Yeniocak, 2022).

Ancak taraflar uyuşmazlık çıkması halinde hangi hukuk kuralının uygulanacağını açıkça belirlememiş ise aşağıda yer vermiş olduğumuz bilgiler doğrultusunda çözüleceğinin

kanaatindeyim.

Franchise sözleşmesi gerek Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemesi gerekse de başkaca kanunlarda düzenlenmemesinden dolayı isimsiz sözleşmedir. Böylelikle sözleşmeye taraf olan kişiler sözleşme özgürlüğü gereğince hukuk düzeninin serbest bıraktığı ve yasaklamadığı sınırları içerisinde sözleşme yapma serbestisine sahiptir (Antalya, 2021).

Sözleşme özgürlüğü çerçevesinde kanun koyucu toplum düzeni ve tarafların ihtiyaçlarını ön gördüğü düzeyde isimli sözleşmeler yapmıştır. Ancak kanun koyucu gerek sosyal toplum yapısını gerekse de toplumun ihtiyaçlarını tam anlamıyla ön göremeyeceği için isimsiz sözleşmelerde pratik uygulamada mevcuttur (Nomer, 2023).

Böylelikle; sözleşme tipleri İsimli sözleşmeler ve isimsiz sözleşmeler olarak ikiye ayrılmaktadır. İsimli sözleşmeler karma sözleşmeler olarak ve kendine özgü sözleşmeler olarak kendi içinde ikiye ayrılmaktadır (Yeniocak, 2022).

Franchise sözleşmesini kanaatimizce her ne kadar isimsiz sözleşme olarak adlandırılmış olsa da doktrinde karma sözleşme tipi veya kendine özgü (suigeneris) sözleşme tipi olduğuna ilişkin görüş ayrılıkları mevcuttur (Oğuzman, 2021).

Karma sözleşmeler, birbirinden farklı, kanunda düzenlenmiş veya düzenlenmemiş sözleşme tiplerinin esaslı unsurlarını kanunun öngörmediği şekilde bir araya getiren sözleşmeler olarak tanımlanabilir (Nomer, 2023).

Suigeneris sözleşmeleri açısından, tarafların tamamıyla kanunda düzenlenmemiş olan unsurlardan olan edimlerini, yine kanunda öngörülmemiş ancak daha özgün bir içsel birlik sağlayacak şekilde bir arada bulunduran sözleşmeleridir (Yeniocak, 2022).

Karma sözleşmelerde kendi içinde teoriler mevcuttur. Teoriler aşağıdaki gibidir:

İsimsiz (Karma) Sözleşmede Yer Alan Teoriler

a) İmtisas (Soğurma) Teorisi

İmtisas teorisine göre sözleşmeye ait unsurlardan hangisi daha önemli ise bütün sözleşmeye de o uygulanır görüşü mevcuttur. İmtisas teorisi, tarafların sözleşmeye ilişkin konu, esas ve amacını

taını etme serbestisini kısıtlamış ya da müdahale edilmiş olacaktır (Antalya, 2021).

b) Birleştirme Teorisi

Birleştirme teorisinin kapsamına göre tarafların sözleşme kapsamında belirlemiş olduğu her edime, edimin uygulanabilecek sözleşme tiplerine ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir (Bilgin Yüce, 2019).

Ancak somut olayda sözleşme kapsamında birbirinden bağımsız ve niteliği gereği farklı olacak şekilde edim belirlenebilir. Bu hususta, sözleşmeye uygulanacak ya da uyarlanacak sözleşme tipinin belirlenmesi oldukça zor olacaktır (Şener, 2023).

c) Çeşitli Tiplerin Birbirini Götürmesi Teorisi

Teori kapsamında, sözleşme içerisinde yer alan her bir sözleşme hükümlerinin kendisini bertaraf eder. Bu teori kapsamında uygulanabilecek kanun olarak geriye Türk Borçlar Kanunu kalmaktadır. Eleştiri getirmek gerekirse; sadece tek kanunun uygulanma ihtimalinin olması hâkimin karar verme özgürlüğünün sınırlandıracağı kaçınılmaz bir gerçektir (Çelikboya, 2022).

d) Kıyasen Uygulanma Teorisi

Bu teoriye göre, karma sözleşmeler kanununda düzenlenmemiş olduğundan ilgili sözleşmelere kanun hükümlerinin Türk Medeni Kanununun 1. Maddesine göre kıyas yapılarak çözüleceğini ifade etmektedir (Oğuzman, 2021).

Franchise sözleşmelerinin gerek bazı kısımlarının kanunlarda yer alması gerekse de kıyasen uygulama teorisi ile sözleşmede yer eksik hususların giderilebilmesiyle karma sözleşmelerde yer almaktadır (Yeniocak, 2022).

İsimsiz Sözleşmelere Uygulanabilecek Alternatif Sözleşme Tipleri

Hâkim önüne gelen uyuşmazlığı franchise sözleşme yapısına uygun düştüğü ölçüde kanunda düzenlenmiş sözleşme modellerine göre kıyasen hüküm verip veremeyeceğini araştırır.

a) Örf ve Adet Hukuku Açısından

Örf ve âdethukukundahakim uygulayacak bir hüküm bulmazsa örf ve adet hukukunda yer ve sözleşmenin muhtevasına uyan hükümüuygulayacaktır. Şayet hakim Örf ve Adet Hukukunda uygulanacak hükümün olmadığına ilişkin kanaat getirirse kanun koyucunun yerinde olsaydı nasıl karar vermesi gerekiyorsa öyle karar vermesi gerekmektedir (Antalya, 2021).

b) Acentelik Sözleşmesi Açısından

Acentelik sözleşmesi ile Franchise sözleşmesi, sürekli borç doğuran ve süreç içerisinde sürüm arttırmayı teşvik edici faaliyetler açısından benzerlik göstermektedir. Bu neticede kıyas yolunda uygun düştükçe Franchise sözleşmelerine uygulanabilir (Şener, 2023).

Acentelik zamanaşımı süreleri TTK madde 147 de mevcut olup 5 yıllık zamanaşımının franchise sözleşmesine uygulanabilir (Şener, 2023).

c) Vekalet Sözleşmesi Açısından

Franchise sözleşmesi düzenlenirken Franchise alanın franchise verenin menfaatine, emir ve yönlendirmelerine uygun olarak mal ve hizmet sürümünü arttırmaya yönelik hükümleri sebebiyle uygulanabilir (Yeniocak, 2022).

Şayet hakim vekaletname sözleşmelerinde yer alan hükümlerinin uygulanması üzerinde kanaat getirirse Türk Borçlar Kanunu madde 147 gereğince 5 yıllık zamanaşımını göz önünde

bulundurmalıdır (Yeniocak, 2022).

d) Hizmet Sözleşmesi ve İş Görme Edimi Açısından

Franchise sözleşmesi, Franchise alan Franchise verenin marka değerini koruması, maddi ürünlerin sürümünü arttırması ve gayri maddi haklarının temsil etmesinden mütevellit hizmet ettiği için hizmet sözleşmesine ilişkin hükümler kıyasen uygulanabilecek olup iş görme edimi hizmet sözleşmesi kapsamında dikkatte alınması gereken ayrıca bir husustur (Çelikboya, 2022).

Çoğu sözleşmede olduğu gibi Franchise sözleşmesinde de Franchise veren ile Franchise alan arasında emir ve talimat söz konusudur. Franchise alan, Franchise verenin emir ve talimatlarına sözleşme sınırları içerisinde olduğu sürece uymaya eğilim göstermesi gerekmektedir (Çelikboya, 2022).

Aksi mevutsa eğer franchise alan franchise veren tarafından verilen emir veya talimata yerine getiremediğine ilişkin açıklamayı makul süre içerisinde Franchise verene bildirmelidir. Aksi durum mevcut değilse iş görme edimi gereğince hizmet sözleşmeleride kıyasen uygulanabilir (Antalya, 2021).

B.SÜREKLİ BORÇ İLİŞKİSİ DOĞURMASI

Franchise sözleşmesi, sürekli borç doğuran ilişki mevcuttur. Tek edimli ifa sözleşmelerine nazaran sürekli borç doğuran ilişki sürece ya da geniş zaman dilimine yayılmıştır. Bu neticede sürekli borç doğuran sözleşmeler tek bir edimin ifası ile sona ermez (Oğuzman, 2021).

Franchise sözleşmesi kapsamında yer alıp sürekli borç doğuran ilişkiye örnek vermek gerekirse; Franchise alanın sürümü yapma ve destekleme borcu vardır. Bu neticede Franchise alan franchise sözleşmesi içerisinde kaldığı sürece bu edimi sürekli olarak yerine getirmesi gerekmektedir. Franchiseveren ise; yardımcı olma yükümlülüğü ile sürekli borç edimi kapsamına girmektedir (Antalya, 2021).

Sürekli borç ilişkisi, sözleşmelerin geçersizliği hususunda uygulanacak hükümler ve sözleşmenin

sonra ermesi bakımından önem taşımaktadır. Sürekli borç ilişkileri için kanunda, doktrinde ve mahkeme içtihatlarında belirlenen ilkeler franchise sözleşmesine de uygulanır (Çelikboya, 2022).

Sürekli borç doğuran bir sözleşme olması nedeniyle sözleşmenin sona ermesi ifayla değil; sözleşme süresinin sona ermesi ile veya ihbar sürelerine uyularak yapılacak olağan veya olağanüstü fesih ile gerçekleştirilebilecektir (Çelikboya, 2022).

Franchise sözleşmesinin sürekli borç doğuran bir sözleşme olmasının en önemli sonucu, Franchise sözleşmesinin temel unsurlarından biri olan güven ilişkisinin mevcut olup, dürüstlük kurallarının taraflar arasında hissedebilir düzeyde olmasıdır (Yeniocak, 2022).

C.ÇERÇEVE SÖZLEŞME OLMASI

Tarafların imzalamış olduğu mevcut sözleşmenin dışında ileride birden fazla sözleşme kurma niyetinin olmasına, sürekli borç ilişkisi doğuran, taraflarca imzalanan sözleşmeye benzer sözleşmelerin ileride temel ilişkiye ilişki temel ilişkinin düzenlendiği sözleşmelere çerçeve sözleşmeleri denilmektedir (Çelikboya, 2022).

Gerçekten de, Franchise sözleşmesi incelendiğinde yapısı gereğince süre borç doğurması, ileride başka taraflarca tekrar temel ilişkiyi düzenlenmesi ve sözleşmenin temel formatı değişmeden ileride birden fazla sözleşme kurma niyetiyle yazılmaktadır. Bu neticede, Franchise sözleşmeleri çerçeve sözleşmedir (Oğuzman, 2021).

Çerçeve sözleşmesinin franchise sözleşmesi kapsamında incelendiğinde, taraflar sözleşmeye konu mal ve hizmetlerin sürekliliğinin işbirliği içerisinde devam edeceğine ilişkin mutabık kalması bakımından da ayrıca önemlidir (Antalya, 2021).

Franchise sözleşmesinde gayri maddi malların kullanılması, süreklilik halinde üretimin nasıl devam edeceği, maddi veya hammaddelerin nasıl nasıl temin edileceği gibi hususlar franchise verenin hangi ülke veya konuma franchise vereceğine göre değişiklik gösterse de sözleşmeye taraf olanların karşılıklı hak ve yükümlülükleri genel hatlarıyla belirlenebilir ve düzenlenebilir (Şener, 2023).

Çerçeve nitelikteki franchise sözleşmesinin tarafları arasında ki münferit hukuki işlemlerin

gerçekleştirilmesi franchise sözleşmesinden doğan borçların ifasının önemli bir parçasını oluşturur ve böylelikle, örneğin mal sürümüne ilişkin bir franchise sözleşmesinde Borçlar Kanunu'nun satış sözleşmesi için getirdiği kurallar ancak taraflar arasında söz konusu malalrı konu alan münferit satış sözleşmelerini yapıldıktan sonra hüküm ifade etmeye başlar (Yeniocak, 2022).

Görüleceği üzere, franchise sözleşmesi, her ne kadar çerçeve sözleşme olup sözleşmeye ilişkin hususlar önceden çerçeve şeklinde belirlenmiş olsa da münferit hususları tarafların belirlemesi ya da müzakere etmesi gerektiği gibi sözleşme kapsamında ileride meydana gelebilecek uyuşmazlığın hangi hukukun uygulanacağı da belirlenmiş olması gerekmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak, franchise sözleşmesinin gerçek anlamda kurulmasının tarafların karşılıklı edimlerini yerine getirmesi ile değil, birbirine uygun irade beyanlarıyla oluştuğunu belirtmemiz gerekmektedir.

Franchise sözleşmesi bu nedenle, franchise-verenin franchise-alana franchise-vermeyi ve bu çerçevede haklarını kullandırmayı taahhüt ettiği rızai bir sözleşmedir. Bunun yanında tarafların edimleri birbiri ile karşılıklı mübadele tarzında olduğundan bu sözleşme tam iki tarafa borç yükleyen ivazlı (karşılıklı edim içeren - sinallagmatik) bir sözleşmedir.

Franchise sözleşmesi kanunda düzenlenen bir sözleşme olmaması sebebiyle isimsiz bir sözleşmedir. Ancak bu sözleşmenin karma bir sözleşme mi yoksa sui generis (kendine özgü) bir sözleşme mi olduğu konusunda öğretilerde fikir birliği yoktur. Bu fikir ayrılığının kanaatimizce sebebi; karma ve suigeneris sözleşmelerin kapsamının tayini noktasındaki görüş farklılıklarından kaynaklanmaktadır.

Franchise sözleşmesinin uygulamadaki örneklerine bakıldığında kira, hizmet, acente, vekalet, satım gibi isimli sözleşmelere ait unsurlar ile; management, know-how, danışmanlık, lisans gibi isimsiz sözleşmelere ait unsurları birlikte barındırabilmektedir. Bu hallerde karma ve suigeneris (kendine özgü) sözleşme kavramına bakış açısı franchise sözleşmesinin karma bir sözleşme mi, yoksa suigeneris (kendine özgü) bir sözleşme mi olduğu sorusunun da cevabını oluşturacaktır.

Franchise sözleşmesi bağlamında öğretilerdeki görüşlere kabaca bakıldığında isimli ve isimsiz

sözleşmelere ait unsurları birlikte barındıran sözleşmeleri bir kısım yazar karma sözleşmeler grubuna dahil ederken diğer bir kısım yazar ise bunları suigeneris (kendine özgü) sözleşmeler grubuna dahil etmektedir. Biz de bu son görüşü doğru bulmaktayız; franchise sözleşmesini suigeneris sözleşme olarak görmekteyiz.

KAYNAKLAR

Antalya, O. G. (2021). Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt V. 1/1, Ankara, Seçkin Yayıncılık (Genel Hükümler, Cilt V. 1/1).

Arkan, S. (2023). Ticari İşletme Hukuku, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü.

Aslan, İ. Y. (2020). Rekabet Hukuku Dersleri, Bursa, Ekin Yayınevi.

Ateş, D. (2021). Borçlunun Temerrüdünde Aynen İfa, İstanbul, Beta Basım Yayın.

Bilgin Yüce, M. (2019). Alacaklı ve Borçlu Açısından İfa Zamani, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Boyar, O. (2019). Anayasa ve Özel Hukuk, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Bozkurt, T. (2019). Ticari İşletme Hukuku, Ankara, Legem Yayınevi.

Çelikboya, K. (2022). Ticari İşletmenin Devri, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Demirsatan, B. (2021). Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Sözleşmenin Haksız Olarak Sona Erdirilmesi, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Eren, F. (2018). Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara, Yetkin Yayınları.

Gümüş, M. A. (2023). Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı, İstanbul, Filiz Kitapevi.

Kalkan, N. M. (2022). Türk Hukukunda Franchise Sözleşmesi, İstanbul, Platon Hukuk.

Kaşak, F. E. (2023). Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık, On İki Levha Yayıncılık.

Nomer, H. N. (2023). Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, Beta Basım Yayınevi.

Oğuzman, M. K. (2021). Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, Cilt 1, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Pulaşlı, H. (2022). Özel Hukukun Genel Esasları, Ankara, Adalet Yayınevi.

Suluk, C. (2021). Fikri Mülkiyet Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Şener, O. H. (2023). Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Yeniocak, U. (2022). Franchise Sözleşmesi, Ankara, Seçkin Yayıncılık.